

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF EN H. R. REDER.

RUBRIEK REDACTEUREN: EXAMEN-VRAAGSTUKKEN: ABR. MEY EN Drs. J. PAARDEKOOPER — LITERATUUR: M. M. DEEN Jr. EN A. ROBLES
BESLECHTE GESCHILLEN: Mr. A. E. J. NYSINGH — UIT DE FINANCIËLE HUISHOUDING DER OVERHEID: J. H. TEXTOR — UIT HET BUITEN-
LAND: J. E. ERDMAN, C. A. HUYSMAN EN C. J. MEIJER — EFFICIËNTIE: C. A. BLAZER EN L. POLAK — REPERTORIUM VAN TIJDSCHRIFT-
LITERATUUR: Mej. Dr. R. PHILIPS, Drs. G. L. GROENEVELD, J. P. DE HAAN EN J. C. SPANGENBERG

MEDEWERKERS: PROF. Mr. Dr. H. W. C. BORDEWIJK, J. P. CROIN, Mr. P. J. DAM, E. VAN DIEN, W. H. ELLES, G. W. FRESE, PROF. Dr. Ir.
J. GOUDRIAAN Jr., S. KONIJN, R. KUIJPER, JAMES POLAK, PROF. Dr. N. J. POLAK, J. E. SPINOSA CATTELA, Dr. A. STERNHEIM,
PROF. Dr. J. G. CH. VOLMER

SECRETARIS DER REDACTIE - C. VERWEY
TESSELSCHADESTR. 15 - AMSTERDAM, TEL. 82444

UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND
TELEFOON 77 — GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDRAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADruk IS GEOORLOOFD. ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS. —

VERSCIJNT MAANDELIJKS. BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—, FRANCO PER POST F 10.24, BUITEN-
LAND F 10.60. MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHEELEN
JAARGANG —

INHOUD

De verzamelgirobiljetten van den Postcheque- en girodienst	Blz.	33
De accountant en het efficiency-vraagstuk door Drs. A. M. Groot	„	33
Enige bezwaren tegen de crediettheorie van Dr. L. Albert Hahn door Prof. Mr. Dr. H. W. C. Bordewijk	„	35
Beslechte geschillen Red. Mr. A. E. J. Nysingh Wanlevering van aandelen door eene naamlooze ven- nootschap, door Mr. Jac. Grooten Jr.	„	38
Literatuur Red. M. M. Deen Jr. en A. Robles Jr. Van fictie naar werkelijkheid. Cases VIII t/m XII van „Profits” door Mr. Dr. A. Spanjer	„	40
Lastige gevallen Vraag II: Kan verbetering aan een gebruiksvoorwerp leiden tot afschrijving op de boekwaarde? door T. Keuzenkamp	„	41
Examenvraagstukken Red. Abr. Mey en Drs. J. Paardekooper Vraagstuk I van gedeelte C van het Federatief Examen November 1928. (Advies naar aanleiding van een ver- zoek om commanditaire deelname ter uitbreiding van een fabriek)	„	42
Repertorium van tijdschriften-literatuur op het gebied van Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde Red. Mej. Dr. R. Philips, Drs. G. L. Groeneveld, J. P. de Haan en J. C. Spangenberg	„	44
Nieuwe boeken	„	47
Mededeeling waarvan plaatsing werd verzocht	„	48
Ontvangen boekwerken	„	48

DE VERZAMELGIROBILJETTEN VAN DEN POSTCHEQUE- EN GIRODIENST

Onze aandacht werd er op gevestigd, dat hetgeen door de tegemoetkomende houding van den Directeur van bovengenoemde dienst thans mogelijk was geworden¹⁾, t.w. dat men er zich van kon verzekeren, dat de vergelijking der namen en nummers op de souches der girobiljetten voorkomende, door den dienst zou geschieden, ook voor de verzamelgiro's wenschelijk zou zijn. Daar wij deze opmerking moesten beamen, wendden wij ons nog eenmaal tot den Directeur voornoemd met de vraag.

¹⁾ Zie ons December 1928-nummer.

of hij bereid zou zijn, voor dit belangrijke onderdeel van den girodienst een dergelijken maatregel te nemen, als door hem voor het enkelvoudige giro werd getroffen.

Hierop ontvingen wij het onderstaande antwoord, dat wij met goedvinden van den Directeur hier weergeven.

„Naar aanleiding van bovenvermeld schrijven deel ik U „mede, dat zoolang de gelegenheid tot het afgeven van „verzamelgiro's bestaat, de namen en postrekeningnum- „mers van de begunstigden ingeschreven op de lijsten „G 15a ten centraal girokantore nimmer met de bijge- „voegde formulieren G 15b zijn vergeleken, omdat deze „controle naar dezerzijdsche meening door de rekening- „houders zelf moet worden uitgevoerd.

„Het zou de afdoening van zaken ten girokantore te „zeer belemmeren, wanneer deze verificatie algemeen door „den dienst zou moeten worden overgenomen.

„Ik ben echter wel bereid *bij wijze van proef* daartoe „te doen overgaan in die gevallen, waarin de betrokkenen „daartoe uitdrukkelijk den wensch te kennen geven door „vermelding van eene desbetreffende uitnoodiging op de „lijsten.

„Verder kan in deze tot mijn leedwezen niet worden „gegaan.

„De rekeninghouders, die tegen het niet verifieeren „overwegende bezwaren hebben, zullen zich bij het doen „van overschrijvingen van gewone girobiljetten kunnen „bedienen.”

Wij hebben ook thans den Directeur dank gezegd voor zijn bereidwilligheid, waardoor inderdaad te dezen opzichte zoo goed als alles is verkregen, wat uit een oogpunt van controle door het bedrijfsleven van den Dienst kan worden verlangd en moeten het nu verder aan onze collega's overlaten, van de gelegenheid het profijt te trekken, hetwelk in het belang der aan hun zorg toevertrouwde zaken is.

DE ACCOUNTANT EN HET EFFICIENCY-VRAAGSTUK

Het is te danken aan het initiatief van het Nederlandsch Instituut voor Efficiency, dat dit vraagstuk opnieuw in belangrijke mate aan actualiteit heeft gewonnen. Na den befaamden

accountantsdag van 1923 is het onderwerp als gedeeltelijk opgelost, gedeeltelijk onoplosbaar eenigszins terzijde gesteld.

Wij willen in dit artikel in het bijzonder aandacht schenken aan de taak van den accountant met betrekking tot verbetering van de technische efficiency van het bedrijf. Efficiency is in dit verband gezien de vermindering van verspilling in den zin van de vermindering van het overmatig gebruik en verbruik van productiemiddelen. De efficiency in economischen zin heeft een veel wijdere strekking, die wij hier echter buiten bespreking zullen laten.

De middelen, die speciaal in Amerika en Duitschland zijn toegepast om het productieproces te rationaliseeren of m.a.w. om de efficiency van het productieproces te verhoogen worden veelal aangeduid met den term wetenschappelijk bedrijfsbeheer; een nieuwe richting ten opzichte, waarvan de accountant op den duur zeker een bepaalde stelling zal moeten innemen.

Het wetenschappelijk bedrijfsbeheer kenmerkt zich tot op heden door een volkomen gemis aan een theoretischen grondslag. In het huidige stadium is het wetenschappelijk bedrijfsbeheer een kunstleer en dan nog wel een zeer onvolledige. De ervaringen, die in enkele bedrijfskategoriën, in het bijzonder de machine-industrie en de bouwbedrijven, zijn verworven, zijn geboekstaafd en zoo al bij enkele auteurs op dit gebied onderscheidingen worden aangetroffen, die uit een theoretische analyse van een bepaald vraagstuk voortgevloeid schijnen te zijn, dan blijkt toch steeds bij een nadere bestudeering van de werken van die auteurs, dat die onderscheidingen niet meer zijn dan slagwoorden, die in de practijk gevormd en uit de practijk voortgevloeid zijn.

Niettegenstaande dit gebrek aan een theoretischen grondslag heeft zich de toepassing van de methode van wetenschappelijk bedrijfsbeheer in de laatste jaren in snel tempo ontwikkeld. Deze disharmonische ontwikkeling van theorie en practijk is echter niet zonder bezwaren en al evenmin zonder gevaren.

Bij de verdeling der werkzaamheden op het gebied van de efficiency tusschen ingenieur en accountant doet zich het bezwaar, dat verbonden is aan het gebrek van den theoretischen grondslag duidelijk gevoelen.

Immers zoolang het wetenschappelijk bedrijfsbeheer blijft een groep van maatregelen, gebaseerd op de ervaring, welke in verschillende bedrijven is opgedaan, kan van een principieele verdeling der functies tusschen diegenen, die zich met de invoering van deze methode belasten, geen sprake zijn, omdat de geschiktheid en deskundigheid van deze functionarissen volkomen afhankelijk is, van de praktische ervaring, welke zij zelf hebben verworven of van de kennis, die zij hebben van de ervaring van anderen.

Dat de ontwikkeling van het wetenschappelijk bedrijfsbeheer echter binnen niet al te langen tijd in andere richting geleid zal moeten worden, achten wij onontkenbaar en deze verdere ontwikkeling zal een verdere specialisatie der hiergenoemde functionarissen met zich moeten brengen.

Het algemeene, dat aan de methode van wetenschappelijk bedrijfsbeheer ten grondslag ligt, is de vervanging van een repressieve bedrijfspolitiek door een preventieve politiek. De preventieve politiek richt er zich op om de gevolgen van elke handeling en elken maatregel nauwkeurig vooraf vast te stellen, opdat alle maatregelen, die in het bedrijf genomen worden op zoodanige wijze kunnen worden gecoördineerd, dat de meest rationeele uitkomst wordt verkregen. Het is een vooruitziende politiek, welke ten doel heeft de storingen in het productieproces te voorzien en te voorkomen, in tegenstelling met de repressieve bedrijfspolitiek, welke niet, of op minder nauwkeurige wijze, de gevolgen van elke handeling en elken maatregel overziet, doch veel meer is toegespitst op een spoedige en weinig kostbare methode om storingen, welke zijn ontstaan, op te heffen. Ter onderscheiding van het wetenschappelijk bedrijfsbeheer wordt

deze laatste beheersmethode wel aangeduid als de traditioneele beheersmethode.

Het is nu een opmerkelijk verschijnsel, dat de invoering van de methoden van wetenschappelijk bedrijfsbeheer, in de groote meerderheid van gevallen nog geheel op de traditioneele methode gebaseerd is. Een methode, welke in een bepaald bedrijf met succes werd toegepast, en uit dezen hoofde in de litteratuur als doelmatig wordt aanbevolen, wordt met of zonder eenige modificatie in andere bedrijven overgebracht.

In het aanvangsstadium, waarin de toepassing van de moderne bedrijfsbeheersmethoden zich heden nog bevindt, doen zich de bezwaren hiervan niet in al te sterke mate gevoelen, evenmin als de bezwaren, welke aan de traditioneele bedrijfsbeheersmethoden waren verbonden, zich manifesteerden in den tijd, waarin de industrie zich nog in een aanvangsstadium van hare ontwikkeling bevond.

Dis is ook volkomen verklaarbaar, hetgeen aan de hand van het volgende voorbeeld nader mag blijken. De tijdstudies, welke ten doel hebben de bewerkingen, welke door arbeiders of machines worden verricht in hare tijdselementen te ontleden, om langs dien weg door opbouw van deze tijdselementen, den noodzakelijken minimum-arbeidstijd vast te stellen, kunnen in elk bedrijf doelmatig toepassing vinden, omdat in elk bedrijf, waar dit vraagstuk nooit bestudeerd is, een afwijking bestaat tusschen de werkelijke en de maximale prestatie. Deze afwijking is in de groote meerderheid van bedrijven van zoo groote beteekenis, dat het offer, dat moet worden gebracht om de tijdstudies te maken, slechts gering is, vergeleken bij de besparingen, welke langs dezen weg kunnen worden verkregen. Indien echter in een bepaald bedrijf de tijdstudies met succes zijn toegepast, is het veel meer twijfelachtig of daar door een verdere perfectioneering van de bestudeering van den arbeid, b.v. door de toepassing van bewegingsstudies, eveneens een gunstig resultaat kan worden bereikt. Het is zeer wel mogelijk, dat de kosten, welke aan het maken van deze bewegingsstudies zijn verbonden de voordeelen, die hierdoor kunnen worden bereikt, zullen overtreffen.

Indien dus het wetenschappelijk bedrijfsbeheer meer algemeen zijn intrede heeft gedaan, zal met de methode, om langs dien weg van zoeken en tasten, te bepalen of de in de ervaring van enkele bedrijven doelmatig gebleken productiemethoden, ook in andere bedrijven met succes toepassing kunnen vinden, moeten worden gebroken. Voordat met de toepassing en invoering van bepaalde maatregelen en methoden een aanvang kan worden gemaakt, zal dan moeten worden onderzocht, of de economische wezenskenmerken van het bedrijf een gunstig resultaat doen verwachten. Vooraf dient dan bestudeert te worden de te verwachten uiteindelijke invloed van elken maatregel op de finantieele uitkomst van het bedrijf. Eerst dan kan een gefundeerd oordeel worden uitgesproken over de wenselijkheid van de invoering van deze nieuwe methoden. Zoolang een afweging van offer en voordeel ontbreekt, kan van een doelmatige organisatie van de rationalisatiepogingen niet worden gesproken.

De bezwaren, die aan een inefficiënte organisatie van de efficiënyarbeid zijn verbonden, zijn niet denkbeeldig. De mislagen, die op dit gebied gemaakt zijn, met de daaruit voortvloeiende versterking van het scepticisme van tal van ondernemers, kunnen tot deze grondoorzaak worden teruggebracht en al naar mate het wetenschappelijke bedrijfsbeheer zich verder zal verbreiden, zullen deze gevaren in beteekenis toenemen.

Meer in het bijzonder dreigt dit gevaar bij de invoering van de moderne beheersmethoden in de bedrijven van kleineren omvang. Immers het equatiepunt van offer en voordeel ligt hier lager dan in de bedrijven van grooteren omvang. De voordeelen, die door de rationalisatie kunnen worden verkregen, zijn evenredig kleiner, de offers, die moeten worden gebracht voor de invoering van deze methoden, niet evenredig kleiner. Indien in een groot fabrieksbedrijf honderd arbeiders dezelfde bewerking

verrichten, zal bij een doelmatige keuze kunnen worden volstaan met het maken van tijdstudies van een tiental arbeiders. Indien echter in een klein bedrijf tien arbeiders dezelfde bewerking verrichten, zal niet kunnen worden volstaan met het maken van tijdstudies van één arbeider, tenminste zal in een dergelijk bedrijf een tijdstudie moeten worden gemaakt van b.v. 3 arbeiders. In het kleinbedrijf is het daarom nog meer dan in het grootbedrijf noodzakelijk om offer en voordeel af te wegen, voordat tot de invoering van deze moderne methoden wordt besloten.

Theoretisch behoeft de organisatieleer daarom een nieuw fundament, dat slechts kan worden verkregen door de bestudeering van de doelmatigheid van de verschillende ervaringsmethoden en de grenzen van hare toepassingsmogelijkheden, zowel wat betreft de verschillende bedrijfscategorieën, als wat betreft de verschillende bedrijfsgrootten.

Het mag voorloopig een vraagpunt of een strijdpunt blijven of de accountant dan wel de theoretisch gevormde bedrijfs-econoom het meest geschikt is om de praktische ontwikkeling van de moderne organisatie methoden in deze richting te leiden. vaststaat, dat ook in de praktijk de methode van zoeken en tasten dient te worden verlaten, dat ook te dezen aanzien op den duur een preventieve politiek gevolgd zal moeten worden. Slechts langs dien weg zal het scepticisme van tal van ondernemers ten opzichte van deze moderne methoden in de kern kunnen worden aangevat.

De vraag kan worden gesteld of de bedrijfseconomische wetenschap zich reeds tot een zoo hoog niveau heeft ontwikkeld, dat zij inderdaad in staat zal zijn om aan de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie den zoo zeer gemisten normatieve inslag te geven. Zoo lang de bedrijfshuishoudkunde wordt gezien als een conglomeraat van twee vraagstukken, namelijk financiering en kostprijsberekening, zal zij niet in staat zijn het nieuwe fundament van de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie op te bouwen.

Het verwijt van zulk een eenzijdige ontwikkeling treft in het bijzonder de Duitse Betriebslehre en de andere richtingen in de bedrijfseconomie, die op deze Betriebslehre gegrondvest zijn. De invloed van onze oostelijke burenen op de ontwikkeling van deze jonge wetenschap vertoont echter sinds enkele jaren een kleinen teruggang, of beter uitgedrukt in de laatste jaren ontstaat tegen dezen Duitsehen invloed een tegenhanger, die zeer zeker als specifiek Hollandsch mag worden beschouwd. Deze richting heeft ten doel het gezichtsveld van de bedrijfseconomie te verbreden, de zoo nauw en willekeurig gestelde grenzen van de Duitse Betriebslehre te verbreken. Het uitgangspunt van deze nieuwe ontwikkeling is in ons land zeer wel aanwijsbaar, dit uitgangspunt ligt in de ontwikkeling van het universitair handelonderwijs hier te lande en wel meer in het bijzonder in de specifieke richting, waarin het onderwijs aan de Amsterdamse faculteit, zich heeft ontplooid.

Deze nieuwe richting ziet de doelstelling van de bedrijfshuishoudkunde op geheel andere wijze; wij zouden deze doelstelling kunnen samenvatten als: de economische bestudeering van alle economische interessante verschijnselen, welke in het bedrijf en in het bedrijfsleven waarneembaar zijn.

In deze nieuwe ontwikkeling ligt de grondslag voor de uitbreiding van het werkgebied van de bedrijfshuishoudkunde tot het terrein van de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie.

Voor hem, die de ontwikkeling van de theorie en de praktijk van de bedrijfsorganisatie in deze richting als noodzakelijk en wenschelijk ziet, moet het duidelijk zijn, waar op het gebied van de efficiency de taak van den accountant is gelegen. In de eerste plaats dient de accountant te speuren naar de onvolmaaktheden en onvolledigheden in de organisatie van het bedrijf. De veelzijdigheid van zijne ervaring enerzijds, zijn speciale deskundigheid bij de beoordeeling van administratieve en statistische gegevens anderzijds, zijn de grondslagen van zijn bijzondere geschiktheid voor de vervulling van deze functie. De basis, waarop de accountant zijn oordeel omtrent de doelmatigheid van de

bestaande bedrijfsvoering grondvest, is een veel ruimere dan de basis, waarop de ingenieur zijn oordeel moet fundeeren, omdat deze laatste voornamelijk is aangewezen op incidenteele persoonlijke en dus zeer beperkte waarneming.

Is eenmaal het bestaan van een bron van verspilling vastgesteld, dan zal nader moeten worden onderzocht langs welken weg in dit gebrek zal moeten worden voorzien. De verschillende methoden, die te dien einde kunnen worden toegepast, behooren naar hunne doelmatigheid voor dat speciale bedrijf te worden onderzocht. De ingenieur zal bij dit onderzoek een belangrijke inlichtende functie hebben te vervullen. Voordat echter tot toepassing mag worden overgegaan dienen kosten en offer tegen elkaar te worden afgewogen. Deze vergelijking van kosten en offer is een bedrijfseconomisch vraagstuk en het zal of de theoretisch gevormde bedrijfseconoom of de accountant moeten zijn, die dit vraagstuk tot oplossing brengt.

De taak van den ingenieur blijft dan beperkt tot de invoering en de uitvinding van nieuwe methoden tot rationalisatie van het productieproces in het algemeen. De ingenieur bezit een speciale kennis van de productiemethoden en de productiemiddelen en is uit dien hoofde in staat de wijzigingen in het productieproces door te voeren. Of voor dezen arbeid de onafhankelijke raadgevende ingenieur, dan wel de bedrijfsingenieur meer geschikt bezit, dat zal de praktijk op den duur moeten bewijzen.

Slechts indien de organisatie van den organisatiearbeid zich in deze richting zal ontwikkelen, zullen daarvan werkelijk gunstige resultaten zijn te verwachten.

Wellicht is het niet noodig of zelfs ongewenscht reeds nu een zoo scherpe functieverdeling in de praktijk door te voeren. Wij bevinden ons immers nog in het allereerste stadium. Het terrein is nog onontgonnen en de groote meerderheid van de door de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie aangeprezen beheersmethoden kunnen met een goede kans op gunstig resultaat in de groote meerderheid van bedrijven worden toegepast. Wij bevinden ons nog in het stadium, waarin hij, die de grootste ervaring bezit of de meeste kennis van de ervaring van anderen heeft, het meest geschikt is.

Doch reeds nu dienen wij een blik vooruit te slaan. Reeds nu is de kans groot, dat misslagen zullen worden gemaakt, indien de moderne methoden worden toegepast in bedrijven van kleiner omvang. Tien misslagen op dit gebied kunnen in ons land de voorbereidingsarbeid van jaren volkomen vernietigen. Een ieder, die zich de verbreiding van de moderne organisatiegedachte ten doel stelt, dient zich daarvan rekenschap te geven.

Dr. A. M. GROOT

EENIGE BEZWAREN TEGEN DE CREDIET-THEORIE VAN Dr. L. ALBERT HAHN

Het is reeds bijna 9 jaren geleden, dat *Hahn* de wereld der theoretische economie verraste met een zeer origineele credietleer, die ongeveer alles, wat tot dien tijd op dit gebied geschreven en geleerd was, onderstboven keerde. Het boekje „Volkswirtschaftliche Theorie des Bankkredits“, dat in 1924¹⁾ een onveranderden 2en druk beleefde, baarde dadelijk groot opzien en vond in een tijd, waarin de dwaze leus der „Umwertung aller Werte“ nog niet was uitgewerkt, veel bijval. Die bijval was in zoover verdiend, dat wij hier te maken hebben met een over het geheel goed doordachte leer, die consequent wordt volgehouden, en met een zeer scherpzinnigen schrijver, naar wien in elk geval geluisterd moet worden. In de moderne waardeleer vindt hij

¹⁾ In hetzelfde jaar verscheen een bundel opstellen onder den titel „Geld und Kredit“, waarvan 5 tevoren waren opgenomen in het Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik, en één, het 3e, dat over „Kredit“ handelt, in het Handwörterbuch der Staatswissenschaften (4e druk).